

ESEJA

Kalpaka un Brīvības dialogs

„Oskar... mosties.” maiga balss nočukstēja. Pulkvedis gultā sakustējās, pieri saraucis. Nu sapnis gaisa un acu plaksti vērās, tikai viņš nesaprata - kāpēc. Kurš gan tagad viņu modina? Ir pagājis teju vai gadu simtenis kopš viņu kāds modinājis, šeit viņam ļauj gulēt, cik tīk.

„Mosties, mosties...” kāds viņu turpināja klusi mudināt. Vīrs apvēlās uz muguras, bet plaksti vēl bija ciet, kad viņš pār lūpām izgrūda samiegojušos jautājumu:

„Kas tad tas par brīnumu, kas mani modina?”

Atskanēja klusi smiekli.

„Nav laika kavēties, pulkveža kungs, celieties beidzot, gribu ar jums parunāties.”

Oskars Kalpaks spēji pievilka dūres pie acīm un sparīgi tās izberzēja, tūlīt pat dūres atrāva nost, un ar lielu ziņkāri ņēmās vērot uzstājīgo viesi. Viņa acis vieglītiņām iepletās... Pār gultu bija pārliekusies pelēkbaltā miglā veidota sieviete ar gariem sudraba matiem, kas slīdēja lejup pa pleciem, un to gali glāstīja pulkveža sniegbaltos gultas palagus. Ap galvu rotājās smalka no sudraba miglas veidota diadēma ar sīkiem, tumšziliem dārgakmeņiem, mugurā tai bija sidrabains, dūmakains un viegli caurspīdīgs apmetnis, galvā bija šī apmetņa brīvi krītošā kapuce. Uz jaunās sievietes smalkajiem pirkstiem greznojās spoži balti sudraba gredzeni, gandrīz vai uz katra pirksta tai bija pa kādam greznam gredzenam. Plaukstas viešņai bija smalkas un bezgala sievišķīgas, pirksti gari un tievi, nagi – balti un kopti. Likās tās dara brīnumu darbus, tās ar savu maigumu atbrūņo un saudzē. Jaunas un daiļas. Tās šķita darba noslogotas, taču darbs nebija atstājis nevienu rētu, tikai no rokām plūda bagātas pieredzes aura un vareni spēcīga, pozitīva enerģija. Viņai bija smalki sejas vaibsti, augsta piere, gaišas un šauras uzacis, veselīgi vaigi un daiļas, biezas, jutekliskas lūpas, uz kurām greznojās sirsnīgs un labestīgs smaids. Tas pletās pa visu seju, šķita, ka ikkatra viņas sejas šūniņa smaida, tas bija viens veselums, viens liels enerģijas lādiņš, kas netīši uzlādēja pulkvedi un lika tam noticēt, un uzticēties šai jaukajai būtnei. Tomēr vīru mulsināja pavisam kas cits daiļavas sejā, lai arī itin viss bija pārsteidzošs un nekad neredzēts. Viņa skatiens bija piekalts pie svešnieces dzirkstošajām acīm... Tās smaidīja. Smaidīja un pauda dvēselisku mieru, varenu spēku, neizsakāmu prieku, mātes gādību, mīlotās

uzticību, sirids dziļu ticību, absolūtu neatkarību, acīs bija pat lasāms kareivīgs gars. Šajā spogulī Oskars Kalpaks saskatīja tik daudz izjustu emociju un arī tādas jūtas, kuras vīrs gribējis piedzīvot vēl dzīvam esot. Acis bija pārsteidzoši tumšzilā krāsā, līdzīgi kā viņas dārgakmeņi diadēmā, Oskars gribēja tās nosaukt cerības krāsā. Burvīgākā krāsa kādu jebkad šis vīrs bija redzējis! Viņš šo krāsu tik bieži bija sapņos redzējis. Pulkvedim šī krāsa atgādināja sākumā Aiviekstes upi, pēc tam Latgales ezeru dzidrumu, tad – pašu Likteņupi. Viņš grimta atnācējas acīs un sāka sapņot nomodā. Skaistule viņā vērās acis nemirkšķinādama, acu skatiens bija tik noteikts, tik vērīgs, tik aicinošs. Acu baltumi bija mirdzoši balti.

Kalpaks viņā vērās muti pavēris, to viņš saprata tikai tad, kad meitene pēdīgi nomirkšķināja acis un viegli iespurdzās. Vīrs pakratīja galvu, cenšoties attapties no tikko piedzīvotā atmiņu jūkļa, un viņš nejutās nenieka samulsis, ka vēries daiļavā ar tādu aizrautību. Viņš noprata viešņas sūtību. To sapratusi, viņa paņēma viņu aiz rokas, ne vārda nesacīdama, aicināja doties. Kalpaks, kā apvārdots viegli uzcēlās no gultas un sekoja daiļavai. Viņi gāja pa pulkveža zeltaino gaiteni, kas veda ārā no mājas, atgrūda zelta parādes durvis, izgāja pasakainajā dārzā, ko pats Oskars Kalpaks savas aizsaules mūžā bija iekojis. Mākoņu zemes klājums bija apstrādāts un mīkstajā, auglīgajā augsnē ziedēja ziedi, tecēja burzguļojošs strautiņš, dārza vidū laistījās zelta strūklaka. Skaistule pārlaida skatienu un pasmaidīja.

„Vai jums būtu kāds soliņš, kur piesēst?” viņa smaidot vaicāja. Kalpaks pamāja un aizveda viešņu apsēsties uz liela akmens mežmalā, kur ziedēja burvīgi lauku ziedi un garām spurdza tas pats strautiņš.

„Tik ļoti atgādina mājas...” Kalpaks klusi sacīja un beidzot atlaida daiļavas roku, un ieelpoja mežmalas smaržīgo gaisu.

„Pēc kā smaržo?” skaistule, uzlūkojot pulkvedi, jautāja.

„Pēc tevis, Brīvība.” Oskars Kalpaks ar lepnumu atbildēja, un acis tam mirdzēja, krūtis pildījās ar laimes sajūtu. Brīvības sejā uzausa draudzīgs un patiens smails, acīs rotaļājās laimes uguntiņas.

„Jūs latvju tautai iedvesāt ticību man, jūs mani aizdedzinājāt, jūs manu liesmu nodevāt citiem.” Brīvība sacīja.

„Nu, kamdēļ mūsu tautai liesmot un degt zem sveša jūga? Tu pati mums uzsmaidīji un uzsauci, mums tikai vajadzēja tiekties un rauties pēc tevis, es savu patriotisko garu dalīju arī citiem, lai arī tik daudz neticības bija manos tautiešos... Velti tā neticība, tu taču kļuvi par šo cīņu atbalstītāju, tu mums devi materiālus, lai uzceltu savu māju, kurā latviešiem visiem kopā neatkarīgi mitināties. Paldies.” pulkvedis sacīja un iemeta mazu akmentiņu straujajā strautā, un tas tūlī pat

nogrima dzelmē, vai arī bija tik viegls, ka straume to aizrāva līdzī, pulkvedis nezināja tā likteni. Viņš domāja.

„Ko jūs vēl par uzslieto māju varat pasacīt?” Brīvība pēc klusuma brīža bezkaislīgi iejautājās, taču patiesībā pakrūtē bangoja jūtu jūra un kājās iemetās baiļu tirpoņa. Viņa bijās no pulkveža atbildes.

Pulkvedis sarauca pieri vērojot putas, kas arvien no jauna sakūlās strautā.

„Es to nepelšu.” viņš īsi atbildēja. Kalpaks ieturēja pauzi, ievilka dziļu elpu, un vārdi sāka birt pāri lūpām:

„Līdz manām durvīm nonākušas visādas ziņas. Rūgtas asaras ir jāapspiež. Iesākumā šeit esot, es katru dienu gāju līdz pašai mākoņa malai, lai noraudzītos lejā un gaviļētu priekos, sūtīju vēstules turp un dažbrīd vienkārši piesēdu, pārmetu kājas pāri malai un raudzījos, kā līkumo mana Aiviekste, kā latvju tauta sadziedas, kā mēs sviestu kuļam un to sūtam uz citām zemēm, kā Rīga plaukst un zeļ, kā ik dienas veikalos sudraba lats no cilvēku rokām projām dodas un nāk atpakaļ. Un tad, mana mīļā, tu, mana mīļā, tiki aizvesta. Mana mīļā zemīte no jauna raudāja un dega zem sveša jūga. Un es te augšā lepns noraudzījos, kā mana tauta tāpat palika stāvam un no jauna tevis tiecās. Man patika, kā jaunieši lika Pērkonam ducināt pret padomju varu. Tādi dumpinieki! Smējos es vēderu turēdams, ko gan viņi, svešinieki, var padarīt manai dumpinieckajai tautai! Mēs maza, maza tautiņa, tomēr gars mums stiprs, dziesmas labas...” Oskars Kalpaks drosmīgi sacīja, ļaudams asarām sakāpt acīs, un sāka pie sevis trallināt vienu meldiņu no Pērkona repertuāra. Skaistule vārdā Brīvība viņā skatījās un smaidīja, iekšēji viņa tik ļoti gaviļēja.

Oskars uzsita pēdējo knipi, pagriezās un laiski piemiedza ar aci meitenei. Viņš atkal bija aizsapņojies, zem ūsām rotājās sapņains smaids. Brīvība pamāja viņam ar galvu, un pie sevis klusībā Kalpakam piekrita, ka latviešiem tik tiešām ir labas dziesmas. It īpaši tās, kurās dzied par viņu - Brīvību. Viņa nolaida kapuci uz pleciem, atklādama savu sidrabaino galvu.

„Jā, tolaik dziesmās bija jūtamas ilgas un alkas pēc manis. Dārgais pulkveža kungs, jūs ieminējāties, ka līdz jūsu durvīm nonākušas visādas ziņas, gribētu vaicāt – kas tās par ziņām?” Brīvība nopietni jautāja, un šoreiz viņa, raukdama pieri, vērās skrejošajā strautā, taču viņa vis putas nepētīja, bet gan, kā ūdens slīdēja pāri strautā gulošajām akmens muguriņām.

„Nu, mana tauta savu namu atjaunināja, jaunu jumtu uzlika, un es atkal varēju uzelpot. Latvija no jauna bija brīva. Par to taču prieka asaras jālej būtu! Un tad bums... Visi prom skrien citur laimi meklēt, dēvē savas mājas par bedri, lamā un zākā. Par ko?.. Es skāvu savu tautu un lūdzos, - nu, nemetiet zīdaini ārā no rokām, ko paši radījuši! Jūs paši savā zemē saimnieki, paši tajā saimniekojat. Un tad, zini, mana dārgā Brīvība, es sapratu, ka pats es muļķis. Es tikai darvas

traipos esmu lūkojies, es par tiem tik ļoti iespringu, jo ļoti vēlējos, lai tādi vispār nebūtu, bet tādi bija un vienmēr būs, cilvēks tāda radībiņa, nevar visi labi būt. Es tik ļoti aizrāvos sliktu ar acīm gaiņāt, ka piemirsu uz skaisto palūkoties... Tur lejā, starp pauguriem un ezeriem, piepilsētās, miestos un augošās pilsētās, un laukos, ir daudz jaunu, briedušu un vecu cilvēku, kas manu, kas mūsu zemi mīl un ne par ko nepametīs, ne ar sirdi, ne ar prātu, ne ar ķermeni. Nav mana zemīte nedz sliktā, nedz peļama. Mēs esam jauna, spēka pilna valsts, kurai vajag stipras rokas pieskārienu, latvieši tik nenotic, ka paši ir gana stipri, lai šo zīdaini izauklētu. Bet noticēs, Brīvība, noticēs viņi. Viņiem ir jānotic. Un viņi sadosies rokās, gluži kā toreiz, kad es pa savu zemi staigāju un savu ēnu saulainā dienā skatīt varēju, mēs taču sadevāmies rokās un tevi aplī ieaicinājām. Tāda mana tauta ir – mums vajag sajūst grūdienus, un mēs aši saskrienam kopā un vienā veselumā vienojamies!” Oskars Kalpaks savu sakāmo skaļi sacīja, un viņš pats nebija manījis, ka runas laikā noslīdējis no akmens un sācis staigāt šurpu turpu gar strautiņu. Viņš uzlūkoja Brīvību, kas vēl aizvien kavējās uz lielā akmens, un nelielā izbrīnā apjauta, ka viņa vienā sidrabā mirdz. „Man šķiet, ka latvju tauta nav daudz radusi brīva būt, un tā ir nedaudz apjukusi šajā brīvē, kad nu pašiem ir jādomā un jārušīnās savā piemājas dārziņā, un pašu māju jātur tīrībā. Bet... gan pieradīs!” viņš vēl beigās piemetināja ar tēvišķu pārliecību un sapratni par notiekošo.

Brīvības zilajās acīs mirdzēja lepnums, prieks un pateicība. Viņa bija dzirdējusi to, ko tā vēlējās dzirdēt. Viņa baidījās, ka tiks no apļa izlaista, tādēļ šī daiļava bija meklējusi mierinājumu pie Kalpaka kunga.

„Pulkvedi...” iesāka aizkustinātā daiļava, taču Kalpaks nogrozīja galvu un strauji pārtrauca.

„Sauc mani par Oskaru.”

„Ak,” samulsa Brīvība, „Oskar, to ir patīkami dzirdēt no tāda vīra kā jūs, jūsu ticība savai zemei un tautai ir apbrīnas vērtā.”

„Nē, tādai ticībai un gribai pēc tavas klātbūtnes ir jābūt jebkuram latvietim.” pārliecinoši noskaldīja Kalpaks un no sirds uzsmaidīja Brīvībai. Arī viņam šī saruna bija svarīga, arī viņu nomocīja dažnedažādas domas par tautas nākotni, un tā atklāja viņa patiesās domas un jūtas, kas mitinājās viņa sirds kambaros. Šajā brīdī daļu savas pārliecības viņš no debesīm nosūtīja savai tautai, saviem bērniem.

Brīvība noslīdēja no lielā laukakmens, palūkojās uz tā diženumu un tad pievērsās Kalpakam. Viņas sejā vēl aizvien lāsmoja smaids, kas uzlādēja pretī stāvošo ūsaino vīru, viņa piegāja tam klāt, sirsnīgi un cieši to ieslēdza savās skavās, tad atraisījās un uzspieda mīļu un pateicības pilnu skūpstu tam uz pieres, un ieskatījās viņam acīs. Kalpaka acīs bija siltums un mīlestība.

„Viņi ar jums ļoti lepojas, jums to vajadzētu zināt,” daiļava sacīja, „varbūt jums ir vēl kas sakāms pirms es dodos palīdzēt tiem, kas mani sauc?”

Kalpaks klusu un domīgi raudzījās pretī. Brīvība kādu brītiņu cerīgi klusēja, bet tad, sapratusi, ka sarunai ir pienācis gals, viņa sāka atkāpties. Kalpaks domīgi turpināja raudzīties. Brīvība jau pagriezās uz iešanu, pacēla roku uz atvadām, uzbūra smaidu uz lūpām...

„Zini, es tev sacīju, ka mums, latviešiem ir labas dziesmas, ka reiz man patika Pērkons un tā neatkarības alkstošais gars,” Kalpaks skaļi ierunājās, „tad tagad man patīk latviešu Prāta Vētra, to dziesmas es arī klausos ar lielu lepnumu, „ Kalpaks turpināja ar plašu smaidu uz lūpām, „žēl, ka nevarēju un nevaru viņiem piebiedroties ar savu vijoļspēli, tas tik būtu sapņa piepildījums!”

Brīvība, to izdzirdot, sāka smieties no visas tiesas, un nodomāja – tie latvieši nu gan ir viena jautra tauta, un pamājusī ardievas, drīz vien izgaisa pulkveža skatienam, atstājot aiz sevis vien sudrabaini baltu gaismu.